

Didergő észlelők, fagyos jelenségek

Januárban, aki csak teheti, a cserépkályha, radiátor adta melegben rendezgeti a nyári fotóit ráérősen, s csak akkor dugja ki az orrát, ha nagyon muszáj. Vajon volt-e olyan alkalom, aminek kapcsán észlelőink mégis az igazán télies külső hőmérsékleti viszonyok mellett döntöttek?

Szerencsére akadt, nem is kevés!

Az első 2010-es jelenségek közül egy távoli országból, Kínából érkezett naposzlopplal indítsuk a felsorolást. Maros Szabolcs újév napján a kelet-kínai Csiangszu tartományban autózott, s helyi idő szerint délután 4 óra körül a fel-felszakadozó felhőzeten megjelent alsó- és felső naposzlopot látott a jármű ablakából.

Évköszöntő holdhaló volt Veszprémben január 1-jén este, felhők közt bujkálva kelt égi kísérőnk, rögtön produkált is egy felső holdoszlopot, kissé később mellékholdakat, majd gyenge 22 fokos halót is. Amikor kb. 5–6 fok magasságba ért, alsó holdoszlop is kialakult, és néhány órával később gyönyörű élénk színű teljes 22 fokos halogyűrű övezte a Holdat. 3-án hajnalban ismétlődött a 22 fokos holdhaló, majd napkeltekor naposzlop volt. Ezen a napon Ujj Ákos Bátonyterenyén látott alsó és felső holdoszlopot, majd élénk színű 22 fokos holdhalót felső érintővel; Viczián Károly ugyanezt észlelte Hereden.

Farkas Alexandra még 1-jén látott (vonatból) Szolnok környékén a Nap körüli kialakult 22 fokos halót melléknappal, felső érintő ívvel. Eztán pár napra lecsendesedett az ég, a következő haló-nap 12-én következett. Kircsi Ágnes Vecsésen már reggel látott 22 fokos halót, felső érintőt és naposzlopot, később Budapesten még melléknapokat. Budapesten és környékén többen is észlelték a jelenségeket: Balaton László számolt be elsőnek a 22 fokos halóról, amelyet fokozatosan élénkülőnek írt le, majd Székffy Tamás erősítette meg a hírt, aztán csatlakozott az észlelőkhöz Fidirich Róbert, Eigner Balázs, Kiss László,

Hanyecz Ottó – mind Budapestről – Szöllösi Attila pedig Kecskemétről látta a halót. Nagy Bálint kora délután Dunaújvárosban látott rendkívül erős fényű és színű zenitkörüli ívet (az alacsony téli napjárásnak köszönhetően ilyenkor a legideálisabb a megfigyeléshez a helyzet), Kemencei Péter ugyanitt látványos és magas naposzlopot észlelt. Sajnos a jelenségek most nem terjedtek ki országos látványossággá, de így is sok örömet szereztek a szemfüles észlelőknek.

16-án reggel deres fűvön, majd másnap a napfényben csillogó friss hófelszínen vettem észre 22 fokos felszíni haló ívdarabjait, sajnos nem találtam akkora ép felületet, ahol a teljes ív látszott volna. Légköroptikus társakkal átbeszélve a helyzetet valószínűnek tartjuk, hogy sokkal gyakrabban lehetne hófelszínen halókat látni, ha többet keresnénk – a későbbi hetek ezt meg is erősítették, mivel szerencsére idén igazi havas telünk van. Néha nem könnyű észrevenni, de ha az ember a felszínen felragyogó hópíhékét figyeli, s követi őket a tekintetével, kiderül, hogy nem összevissza, hanem rendezett minta szerint helyezkednek el. A Naptól kimérhető kézzel a távolsága, így ellenőrizhető, hogy milyen halóelemet látunk. Természetesen ez csak alacsony napállásnál észlelhető, amikor a

Csörgői Tibor körülírt halóján jól megfigyelhető, hogy a haló ívének alja és teteje fényesebb, az oldalai pedig kissé kiszélesednek, ebből ismerhető fel, hogy körülírt és nem sima 22 fokos haló

haló egy jelentős része a láthatár alatt lenne, s így a felszínre vetül. Minél simább és persze érintetlenebb a friss hó, annál esélyesebb, hogy meglátjuk.

18-án Csörgei Tibor örökített meg szép holdhalót, a honlapján látott fotó alapján körülírt haló volt – ha megfigyeljük a képet, a haló körívének „alsó” és „felső” pereme erősebb fényű a többi részénél – ezek a pontok azok, ahol az érintő ívek találkoznak a 22 fokos halóval, amely ezen magas holdalásnál már nagyjából egybe is esik az érintő ívekkel, s csak a kifényesedő részekből lehet következtetni arra, hogy nem szimpla 22 fokos halót látunk. (Az ennél alacsonyabban, de már 29 foknál magasabban álló fényforrás esetén teljesen elkülönülnek az ívek, s a körülírt haló először almaszerű alakot ölt, majd a magasság növekedésével egyre jobban körívvé válik.) Tibor fotói a <http://www.gallery.csillagaszat.sk> oldalon nézhetők meg.

19-én kora délelőtt hosszabb sétát tettem a városunk közelében a kissé felhős időben, s az átúszó felhők közül erős melléknap bukkant fel, s látszott mintegy fél órán át. Olyannyira erős fénye volt, hogy még akkor is látszott, amikor egy kis ködfelhő hőmpolygott el előtte. Ezen kívül egy altocumulus mező elvonultakor szép irizálás is megjelent a Nap körül.

22-én napkeltekor Nyíregyházán Szilvási Norbert látott igen látványos és mintegy 15 fok magasságig nyúló naposzlopot.

A következő emlékezetes nap 25-én volt, amikor szintén már reggeltől többfelé látszottak különböző halóelemek. Nagyon vékony magassintű felhőzet járt az ország felett, hozzá még meglehetősen hideg is társult, az ország keleti kétharmadán –12 és –18 közti minimum-hőmérsékletekkel, így a jelenségek látványosságát jelzi az is, hogy a hideg ellenére sem rösteltek észlelőink kimenni, hogy gyönyörködjenek, s néhány képet készítsenek.

Nappal nagyon sok helyen 22 fokos haló, melléknapok, felső érintő, zenitkörüli ív, felső oldalív látszott, Egerből pedig Bizik Péter a melléknap-körív nagy részét és 120 fokos melléknapot is észlelt. Napnyugtakor

Hadházi Csaba naposzlopot örökített meg Hajdúhadházon. Estére a holdhaló vette át a szerepet, Schmall Rafael Kaposfőn videót is készített róla: <http://href.hu/x/bhll>

A holdhaló érdekességét az is fokozta, hogy ezen az estén állt a Hold mellett a Fiastyúk. Ujj Ákosnál Bányaterenyén viszont nem haló, hanem szép, erős színű koszorú volt, a színes gyűrűkön át is kilátszott a Fiastyúk. Ezen este különlegessége Baranyi Norbert herédi természetfotós képe a holdhalóról, amelyen teljes mellékhold-körív (idegen szóval paraszelenikus kör – a parhélikus mintájára) látszott, a nagy holdmagasság miatt egészen közel a 22 fokos halóhoz, 8-as alakúvá téve a jelenséget.

Viczián Károly Heréden örökítette meg ezt az összetett halót, amelynek a kép felső harmadán látható a nagyon erős felső oldalív – e ritka halóelem – a zenitkörüli ív „mosolyához” kapcsoltnak

Másnap, 26-án folytatódott a fény-játék, reggel naposzlop, majd összetett halójelenség uralta az országot Nyíregyházától a Dunántúl középső területéig. A látott jelenségek: 22 fokos haló, melléknapok, felső érintő ív, zenitkörüli ív, felső oldalív. A jelenségek látványosabbak voltak az északkeleti ország-részben. Viczián Károly remek fotóit itt érdemes megnézni: <http://href.hu/x/bhqj> Zsamba István Miskolcon látott nagyon fényes melléknapot és 22 fokos halót: „Ez a halójelenség szinte egész délután látszott Miskolcra, hol intenzívebben, hol csak alig. Közeledve a napnyugtához egészen elhalványodott, míg a bal oldali melléknap úgy fél órán keresztül igen fényes volt, a járókelők is megbámulták az utcán”. (Ebből azt is látjuk, hogy amikor a jelenség erőteljes, feltűnő, s alacsonyban látha-

tó az égen, akkor a laikusok is észlelik – mivel nem kell magasra emelni a tekintetet ahhoz, hogy észrevegyék, milyen szépségeket jejt az ég.) Balaton László is látott Budapesten 22 fokos halót, Hadházi Csaba fényes, színes formában látta a jelenséget Hajdúhadházon, estére ugyanezt a Hold körül is észlelte, ekkor szintén szép színekben pompázott a haló. Dabásról Mónich László is észlelte a holdhalót, a fénygyűrűn belül elhelyezkedő Bikával, amely igazán széppé tette a kialakult látványosságot. Erdei József bogyzslói amatőrtársunk postán küldte el észlelését, amelyben beszámolt a 26-án délután 16:00 után mintegy negyed órán át látszó, felfelé halványodó naposzlopról, s annak a tetején ülő U alakú, erősen fénylő, igen színes felső érintő ívről. A szépségét tetézte, hogy az égbolt a jelenség hátterében mintegy 25 fok magasságig szürke volt, így a színpompa haló fokozottabban kiemelkedett belőle. Ez utóbbi jelenségeket létrehozó kristályok oszlopok voltak, amelyek a hossz tengelyükkel a felszínen párhuzamosan lebegtek. Ha a naposzlop tetején látható a felső érintő ív, az mindig az oszlopkristályok jelenlétére utal.

Dubek László a téli sportok szerelmese-ként is nyitott szemmel és magánál tartott fényképezőgéppel járta a síterepeket, a levelezőlistára érkezett link a galériájához <http://href.hu/x/bhlj>, amelyben számos gyémántporon kialakult gyönyörű haló látható. Bár képei korábbi évek során készültek, érdemes mindenképpen említeni őket, hiszen ritka és különösen látványos jelenségeket figyelhetünk meg. A különlegességet jelzi, hogy képei felkerültek a nemzetközi halókutató csapat blogjára is (amelyet az URSA, a finn csillagászati egyesület tart fenn). A látott halóelemek: naposzlop, 22 fokos haló, melléknapok, felső érintő, Parry-ív, zenitkörűli ív, felső oldalív, helic-ív – valószínűsíthető, hogy a Nappal átellenes oldalon is látszottak halóelemek, azonban ezek nem kerültek a fényképekre. (A Nappal szemközti halók halványak és fehér színűek, így a jelenségekben kevésbé járatos észlelők ritkán veszik észre őket.) A csillagvaros.hu blogjára kerülő képes beszámolóba majd egyik fótóján beje-

lölöm a látott elemeket, hogy a kevésbé profi megfigyelőink is átlássák, miről van szó.

Kis Gyula somogyaszalói kedves amatőrtársunk az elmúlt időszakban észlelt jelenségeket összegezve, egy levélben küldte el a rovatnak. November 2-án déltől melléknapokat, s a 22 fokos haló ívkezdeményeit látta, később a felső érintő ív jelent meg, miközben a többi jelenség elhalványult. Napnyugtakor 10 foknál is magasabbra nyúló naposzlopot látott, ezen felbátorodva a telihold körül esetleg kialakuló jelenségekre is figyelmet fordított. Először bal oldali mellékhald, majd 22 fokos haló kezdett kialakulni, melyet kis idő múlva a jobb oldali mellékhald megjelenése követett. Hamarosan feloszlott a vékony fátolyfelhőzet s a jelenségek is eltűntek vele. Decemberben 6-án 12–13 óra közt látott melléknapokat és a 22 fokos haló felső felét. 7-én 11–15 óra között változó intenzitással, de végig látott melléknapokat, 22 fokos halóív darabjait. 26-án este teljes 22 fokos holdhalót észlelt, amelyet az időnként megvastagodó felhőzet részeiben elrejtett. 28-án este hasonlóan teljes 22 fokos holdhaló volt Somogyaszalón.

Zsámba István nagyon szép felvétele a január 26-i miskolci halóról s melléknapról

Január 29-én Veszprémben holdkeltekor látszott gyenge holdoszlop, ezzel zárult a hónap.

Lassanként kitavasodik, és a hófúvások helyett záporok járnak a domboldalakat, hogy észlelőink majd szivárványokról számolhassanak be a következő időszakban.

Landy-Gyebnár Mónika